

Стратегії ефективної співпраці вчителя та асистента вчителя в інклюзивному класі

Фахівець (консультант)
КУ «Інклюзивно-
ресурсного центру»
Жмеринської міської ОТГ
Гупалюк С.В.

Сьогодні, в період реформування системи освіти , особливо актуальною є проблема ефективної взаємодії між вчителем та його асистентом. Саме тому на передній план виходить їхня спільна діяльність, організована належним чином, шляхом подолання труднощів у співпраці та ефективної допомоги дітям з особливими освітніми потребами у процесі спільного викладання.

Знедолена природою дитина не повинна знати, що вона малоздібна, що у неї слабкий розум, слабкі сили.

Виховання такої дитини повинно бути у сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим.

В. Сухомлинський

Співпраця вчителя та асистента вчителя

Співпраця - це встановлення ефективних способів комунікації. Вона існує для створення здорової робочої атмосфери де вчителі мають ефективно спілкуватися зі своїми асистентами.

Така співпраця розпочинається з чіткого розуміння обома сторонами своїх ролей та обов'язків, а також створення можливості для їх постійного вільного обговорення.

Крім того, ефективність комунікації залежить від того, наскільки обидві сторони чують одна одну та враховують отриману інформацію.

Стратегії ефективної роботи вчителя та асистента вчителя

- Узгодження форми, часу, місця та способів спілкування.
- Спільне обговорення ролей і завдань (ще на початковому етапі роботи).
- Наголос на важливості та дотримання конфіденційності.
- Спільне обговорення підходів до навчання.
- Проведення регулярних зустрічей та вироблення спільних стратегій поведінки та викладання, надання та отримання зворотнього зв'язку, обговорення проблемних ситуацій.

Основні моделі спільного викладання в класі:

Модель консультування

Вчитель може виступати консультантом асистента у питаннях адаптації та модифікації навчальних завдань

Модель навчання

Вчитель та асистент вчителя по черзі навчають один одного з тих питань, в яких вони є компетентними.

Модель співпраці

Передбачається розподіл обов'язків між вчителем та асистентом.

Модель співпраці

➤ **Підтримуюче викладання.** Цей підхід також відомий як «один викладає, інший допомагає», або «ведучий і помічник».

(Вчитель:Гра « Мікрофон.Усні обчислення»Асистент підходить з мікрофоном до учнів)

Паралельне викладання. Паралельне викладання відбувається тоді, коли педагоги працюють одночасно з різними групами учнів в одному класі.(Робота в парі « Склади прислів'я»)

Додаткове викладання практикується тоді, коли треба, щоб один з педагогів підсилив якість викладання іншого педагога.

(Вчитель: «Математичний диктант» Асистент допомагає тим кому потрібна допомога)

Викладання в команді це одночасне/почергове ведення уроку двома педагогами. За такої форми спільного

викладання учні взаємодіють з усіма

вчителями в класі,

що є ключовим для дітей з ООП.

(Вчитель:Організаційний момент. Асистент: перевірка готовності учнів до уроку)

Співпраця учителя та асистента вчителя

Спостереження

Обов'язки вчителя	Спільна робота	Обов'язки асистента вчителя
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Розробити чітку систему організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі та очікувань щодо навчальних можливостей учня з ООП. ☐ Працювати відповідно до розробленої системи.	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Регулярно зустрічатися, щоб обговорити досягнення учня з ООП. ☐ Обговорити реальний етап навчальних досягнень учня з ООП, його відповідність очікуванням, виконання ІНП, ІПР. ☐ Обговорення результатів спостережень.	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Працювати відповідно до системи організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі, правил поведінки та очікувань можливостей учнів з ООП, його ІНП. ☐ Документувати та звітувати вчителю (за потреби).

Розробка програми

Обов'язки вчителя	Спільна робота	Обов'язки асистента вчителя
<ul style="list-style-type: none"> ❑ Розробити програму навчання на основі робочого плану та індивідуальних освітніх потреб учня, розглянути альтернативи. ❑ Підготовка інформації для учасників команди супроводу про особливості навчально-пізнавальної діяльності, його сильні сторони та потреби.	<ul style="list-style-type: none"> ❑ Обговорити бажанні результати для учня. ❑ Обговорити освітні, поведінкові та емоційні цілі. ❑ Участь у розробці ІНП, ІПР, учня з ООП. ❑ Визначення критеріїв для досягнення кінцевих цілей навчання.	<ul style="list-style-type: none"> ❑ Проведення спостереження та надання інформації про навчальну діяльність учня та взаємовідносини у колективі. ❑ Збір інформації про індивідуальні особливості, інтереси та потреби учня. ❑ Участь у розробці ІНП учня з ООП

Планування

Обов'язки вчителя	Спільна робота	Обов'язки асистента вчителя
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Спланувати роботу на уроці та підібрати ресурси. ☐ Здійснення тижневого планування, поурочного планування, видів діяльності. ☐ Вибрати належний вид роботи згідно з ІНП. ☐ Визначити пріоритети.	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Обговорити підготовку матеріалів та зміну навчального плану з огляду на потреби учня. ☐ Обговорення очікуваних результатів. ☐ Обговорення навчальних цілей для учнів. ☐ Інформування про наявні ресурси. ☐ Підготовка матеріалів.	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Допомогти у доборі та складанні матеріалів, у розробці візуальних засобів, надати іншу подібну допомогу вчителю. ☐ Виконання планів розроблених вчителем.

Навчання

Обов'язки вчителя	Спільна робота	Обов'язки асистента вчителя
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Виконувати план уроку, проводити навчання згідно з цим планом. ☐ Диференціація навчальної діяльності з урахуванням потреб всіх учнів. ☐ Спостерігати за процесом навчання, за потреби допомагати учням з ООП. ☐ Залучати учнів з ООП до виконання окремих видів діяльності спільно з класом. ☐ Надати асистенту ресурси.	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Спостереження за діяльністю учня у відповідності до планування. ☐ Адаптація освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей дитини з ООП. ☐ Обговорити конкретні стратегії, діяльність та результати, виконання завдань ІНП. ☐ Реалізація цілей ІПР. ☐ Обговорити розташування робочого місця.	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Проводити додаткове пояснення з ООП, адаптувати завдання, враховуючи можливості учня з ООП, корегувати їх навчальну діяльність. ☐ Спостерігати за їх діяльністю. ☐ Формувати та сприяти закріпленню конкретних умінь, навичок. ☐ Вести спостереження, надавати вчителю об'єктивну інформацію щодо навчальної діяльності учнів з ООП. ☐ Робота з малими групами дітей або індивідуально з окремими дітьми.

Оцінювання

Обов'язки вчителя

- Оцінювання навчальних досягнень учня відповідно до загальних або індивідуальних критеріїв оцінювання.
- Оцінити навчальні потреби на основі даних про клас та про учнів в тому числі учнів з ООП.

Спільна робота

- Обговорити можливості учня з ООП, його сильні та слабкі сторони.
- Відвідувати зустрічі зі складання ІНП, ІПР.

Обов'язки асистента вчителя

- Збір даних для оцінювання прогресу учнів.
- Ведення портфоліо учнів з ООП.
- Вести спостереження особливостями психофізичного розвитку учня з ООП.
- Відвідування зустрічей зі складання ІНП, ІПР.

Звітування

Обов'язки вчителя	Спільна робота	Обов'язки асистента вчителя
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Звітувати перед батьками та шкільною командою. ☐ Надання інформації батькам про стан засвоєння навчальної програми учнем. ☐ Мати інформацію про поточний стан справ.	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Моніторинг досягнення цілей ІПР. ☐ Дотримання конфіденційності. ☐ Обговорити інформацію про поточний стан справ.	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Звітувати перед вчителем щодо сильних сторін учня з ООП, його досягнень та потреб. ☐ Звітувати перед вчителем стосовно поведінки учня та наслідків. ☐ Брати участь у підготовці інформації про поточний план справ.

Вчитель	Асистент вчителя
Усно викладає матеріал	Занотовує дитині
Робить перекличку	Перевіряє домашні завдання
Задає самостійну роботу	Пише на дошці для візуалізації
Проводить інструктаж з безпеки	Спрямовує увагу дитини, демонструє
Фасилітує роботу в групах	Фасилітує паралельно в інших групах
Організовує самостійне читання	Допомагає читати
Пояснює нову тему	Використовує допоміжні засоби

Основні завдання для вчителів, що працюють у класі з інклюзивному класі:

- Подолати психологічний бар'єр, усвідомити, що такі діти мають рівні можливості вчитися разом з усіма.
- Застосовувати особистісно орієнтовані методи навчання з урахуванням індивідуальних особливостей дітей з ООП.
- Застосовувати стимулюючу систему оцінювання навчальних досягнень учнів.
- Прагнути допомогти дитині з ООП відчувати себе частиною колективу.
- Створювати позитивну атмосферу в класному колективі.

Працюючи в тандемі, вчитель може запропонувати асистенту:

- Провести підбір навчальних завдань, які учень міг би виконати (але остаточне рішення про використання цих завдань прийматиме вчитель);
- Перевіряти вправи та тести на множинний вибір, інші види вправ/запитань, де учень повинен дати єдину правильну відповідь;
- Зробити ксерокопії роздаткових матеріалів, виготовити наочність чи інші матеріали під керівництвом учителя.
- Допомогти учням під час фізичної діяльності – під час відпочинку й на перерві.
- Фіксувати, як часто спостерігається певна поведінка дитини з ООП.
- Допомагати учням оформлювати їхні письмові роботи.
- Допомогти з учнями під час їхньої роботи на комп'ютері або під час використання іншого обладнання.
- Проведення ранкового кола.
- Модифікувати й адаптувати письмові матеріали тощо.
- Допомогти вчителю створювати позитивну навчальну атмосферу.

Основні функції асистента вчителя:

- Аналіз, ввчення нормативної документації. Збір документації.
- Знайомство із дитиною з особливими освітніми потребами.
- Ознайомлення з особливостями розвитку дітей відповідної категорії труднощів, рекомендаціями щодо роботи з ними.
- Заповнення журналів спостережень та портфоліо робіт.
- Допомога класному керівнику та вчителям предметникам в організації навчально-виховного процесу.
- Створення за проханням та під керівництвом вчителя дидактики, що потребує адаптації чи модифікації.
- Написання аналітичного звіту згідно журналу спостережень.
- Участь у КППС

Що асистент вчителя НЕ робить:

- ✓ Не веде самотійно урок;
- ✓ Не дає самотійно завдань під час уроку чи домашніх завдань;
- ✓ Не здійснює оцінювання учнів;
- ✓ Не звільняє учнів від уроків;
- ✓ Не складає розклад відвідування уроків дітей з ООП;
- ✓ Не обирає самотійно навчальний матеріал та методики викладання без узгодження з вчителями, які працюють в класі;
- ✓ Не здійснює самотійної розробки індивідуальної програми розвитку та індивідуального навчального плану.
- ✓ Не звітує перед батьками про успішність учнів.

ВАЖЛИВО! Провідну роль в організації освітнього процесу під час уроку відіграє вчитель.

Документи асистента вчителя:

- ✓ Річний план роботи
- ✓ Графік роботи
- ✓ Розклад уроків
- ✓ Список учнів з особливими потребами
- ✓ Журнал щоденного обліку роботи
- ✓ Щоденик спостережень за розвитком дитини
- ✓ Журнал обліку консультацій та просвітницької роботи.
- ✓ Портфоліо
- ✓ Індивідуальна програма розвитку
- ✓ Посадова інструкція
- ✓ Журнал спільної роботи

Дата	Організаційна та навчально-корекційна робота	Співпраця з учителями-«предметниками», вчителями-дефектологами, медичними працівниками, практичним психологом, соціальним педагогом	Робота з батьками та громадськістю	Методична та самоосвітня робота	Робота з документацією	Аналіз проведеної роботи
	Формування логічного та образного мислення, уваги, уяви, пам'яті, дрібної моторики та координації рухів. Бесіда на тему: Поведінка в школі	Співпраця на уроках із класним керівником, психологом, логопедом.	Організаційна робота з батьками	Ознайомлення з педагогічною літературою	Оцінювання психофізичного розвитку дітей. Створення щоденників спостережень розвитку дитини з ООП	
	Розвиток довільної та активної уваги, пам'яті, уяви, дрібної моторики. Бесіда про професію: вчитель	Співпраця на уроках із класним керівником, психологом, логопедом.	Залучення батьків до шкільного життя. Проведення спільних заходів для дітей	Модифікація та адаптація завдань для дітей із помірним порушенням інтелектуальної сфери	Складання річного плану роботи	
	Формування комунікативних навичок та навичок співпраці. Бесіда про захисників України	Співпраця на уроках із класним керівником, психологом, логопедом.	Проведення анкетування батьків та учнів	Модифікація та адаптація завдань для дітей з атиповим аутизмом	Складання індивідуальної навчальної програми. Заповнення щоденників спостереження за учнями з ООП	
	Розвиток пізнавальних процесів. Бесіда про правила поведінки на осінніх канікулах	Співпраця на уроках із класним керівником, психологом, логопедом.	Ознайомлення батьків з індивідуальною навчальною програмою	Аналіз та вдосконалення методів навчально-виховної роботи	Складання індивідуальної програми розвитку	

	Розвиток пізнавальних психічних процесів: пам'яті, уваги, мислення. Бесіда про українську писемність та мову	Співпраця на уроках із класним керівником, психологом, логопедом.	Консультації для батьків	Робота з методичною літературою	Створення портфоліо Данищука Д. та Ващенко М.	
	Формування уваги, сприймання, пам'яті. Бесіда про правила поведінки в столові	Співпраця на уроках із класним керівником, психологом, логопедом.	Проведення анкетування батьків	Аналіз та вдосконалення методів навчально-виховної роботи, підготовка тестів для учнів	Створення портфоліо Обідця В. та Суислової Ю.	
	Розвиток пам'яті. Активізація емоційної сфери. Бесіда про День гідності і свободи	Співпраця на уроках із класним керівником, психологом, логопедом.	Організаційна робота з батьками	Робота з методичною літературою	Проведення тестувань та внесення результатів до ІНП	
	Розвиток спостережливості, образного та словесно-логічного мислення. Бесіда про міжнародний День людей з особливими потребами	Співпраця на уроках із класним керівником, психологом, логопедом.	Проведення занять з соціально-побутової орієнтації (спільно з батьками та учнем)	Модифікація та адаптація завдань для дітей з помірним порушенням інтелектуальної сфери	Оцінювання психофізичного розвитку дитини, внесення нових даних до портфоліо	
	Розвиток емоційно-вольової та когнітивної сфери. Бесіда про День Збройних сил України	Співпраця на уроках із класним керівником, психологом, логопедом.	Залучення батьків до шкільного життя.	Робота з методичною літературою з питань самоосвіти	Аналіз результатів проведення індивідуальних занять та внесення нових даних до ІНП	
	Формування навичок співпраці та уміння працювати за зразком	Співпраця на уроках із класним керівником, психологом, логопедом.	Співпраця з батьками та громадськістю	Модифікація та адаптація завдань для дітей з атиповим аутизмом	Внесення нових даних до ІПР	

Графік роботи асистента вчителя

№ п/п	Форма роботи	Дні тижня					Обсяг годин
		Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця	
1.	Навчальна робота	09:00-11:40	09:00-11:40	09:00-11:40	09:00-11:40	09:00-11:00	12 год 40 хв
2.	Індивідуальний супровід	11:40-13:00	11:40-13:00	11:40-13:00	13:00-13:40	11:00-13:00	6 год 40 хв
3.	Виховна робота	-	13:00-14:00	-	13:40-14:00	-	1 год 20 хв
4.	Співпраця з педагогами	13:00-13:15	-	13:00-13:15	11:40-13:00	13:00-13:15	2 год 5 хв
5.	Співпраця з батьками	13:15-14:00	-	13:15-14:00	-	13:15-14:00	2 год 15 хв
6.	Обсяг годин	5год	5год	5 год	5 год	5 год	25 год

Журнал щоденного обліку роботи (зразок)

Дата	К-сть год.	Зміст роботи	Види діяльності	Індив. завдання	Спостер. щодо діяльн. на уроці	Рекомендації щодо діяльн. вдома	Поведінка в продовж дня
19.09	8.15-8.30	Ранкові зустрічі	Соціалізація дитини в колективі.				Протягом дня у школі учениця активна, уважна, старанно виконувала усі завдання. Активно працювала усно. Самостійно проявляла інтерес до спілкування з учнями. Добре йшла на контакт з вчителями, однокласниками. Дівчинка дружелюбна, весела, активна і працююча.
	8.30-9.15	Урок Української мови Тема: Діалог. Пряма мова.	(записуємо за структурою уроку) - організаційна робота - Пояснювальний диктант. - Робота з підручником, вправи №12,15. - Творча робота. - Робота на дошці(синтаксичний розбір речення). - термінологічний диктант.	Списування слів з листочка. Вправа 15; Скласти речення за наведеними схемами; Усне виконання завдання для самоперевірки.	Самостійно виконувала Активно працювала над вправою Старанно виконувала завдання. Уважно самостійно виконувала завдання.	Скласти діалог на тему «Наш родовід» (робота над завданням спільно з батьками)	
	9.15-9.25	Допомога учениці у підготовці до уроку	Повторення слів з німецької мови				

Щоденник спостережень

Дата	Тема уроку	Академічні навички		Поведінка		Характеристика діяльності на уроці
		<p>Як дитина: Сприймає Усну і письмову інформацію Перетворює інформацію з почутого Виокремлює усну і письмову інформацію Аналізує та інтерпретує інформацію Оцінює інформацію</p>		<p>Як дитина: Висловлює і захищає власні погляди, ідеї, переконання Використовує вербальні та невербальні засоби під час представленн я своїх думок Регулює власний емоційний стан</p>		<p>Була потрібна допомога асистента : -частково -в усьому -періодично Уважний/на Кількість виконаних робіт: Адаптація: Вольові якості (відволікався/лась)</p>

Заповнюючи журнал спостережень,
необхідно дати відповідь на такі
запитання:

- *Чи орієнтується учень у розкладі?*
- *Чи може самостійно організувати робоче місце?
Скільки часу він на це затрачає?*
- *Чи розуміє і знає призначення навчального приладдя?*
- *Чи вміє користуватися підручником ?*
- *Чи сприймає звернення учителя до всього класу?
Чи потребує постійного звернення до нього особисто?*
- *Який темп виконання різних типів завдань (тестове, розгорнуті відповіді, усне тощо).*
- *Які завдання викликають труднощі?*

- *Чи потребує додаткових вказівок, навідних питань?*
- *Які предмети даються легше, які важче?*
- *Як швидко втомлюється?*
- *Чи відволікається на зовнішні подразники?*
- *Чи зручно розташоване робоче місце учня?*
- *Чи старається працювати в темпі з класом? Наскільки йому це вдається?*
- *Чи легко йде на контакт з оточуючими?*
- *Як веде себе на перерві? Чи шукає спілкування з однолітками?*
- *Чим захоплюється? Що вдається найкраще?*
- *Скільки часу витрачає на виконання домашніх завдань? Чи потребує їх спрощення? Чи потребує сторонньої допомоги?*
- *Як проводить свій вільний час?*

Журнал обліку консультацій та просвітницької роботи

20____-20____ навчальний рік

№ з/ п	Дата проведення	Прізвище	Категорія учасників	Тема консультації	Примітка

Якщо робота вчителя та
асистента вчителя
здійснюється в тандемі, то
спільне навчання всіх учнів
класу приносить найбільший
результат для всіх.

Ситуації для обговорення

У 5-му класі навчається троє учнів з особливими потребами, в одного з них – синдром Дауна. Асистент учителя під керівництвом педагога працює з цими учнями, а інколи – з рештою класу. Учитель несе відповідальність за складання індивідуальних навчальних програм (ІНП) учнів і за постановку завдань асистенту.

Батько дитини вечорами та у вихідні дні телефонує асистентові вчителя додому, щоб отримати інформацію про поведінку та успішність дитини. Хоча асистент учителя і відповідає на дзвінки, він все ж не задоволений витрачанням на це свого часу і почувається посередником у стосунках між учителем і батьком. Асистент учителя передає вчителю свої спостереження за поведінкою учня, а вже вчитель інтерпретує поведінку учня і надає звіт батькам.

Психолог проінформував асистента вчителя, що учневі з ООП важко сприймати і засвоювати інформацію, яка надається лише в усній формі. Після отримання такого сигналу, асистент вчителя почала виготовляти та використовувати наочний матеріал для кращого засвоєння теми уроку.

Асистент учителя надав інформацію про те, що учневі важко даються завдання, які виконуються в класі. На основі спостережень асистента вчитель здійснив додаткові заходи, встановив проблему і спільно з асистентом спланував види діяльності, щоб вони відповідали рівню розвитку та потреб цього учня.

Інклюзивна освіта передбачає, що безліч зусиль має докласти школа та сім'я. Вчитель має бути достатньо гнучким, здатним долати перешкоди. На нього покладена величезна відповідальність, але результат того вартий. Адже в особливих учнів з'явиться можливість адаптуватися та жити повноцінним життям у суспільстві. Успіх починається з ваших власних переконань і ставлення до дітей через ваше спілкування з ними та піклування про них.

Дякую за увагу!

